

Чумак О. О.

ПОВЕРНЕННЯ, РЕІНТЕГРАЦІЯ ТА ПОВТОРНЕ ПЕРЕМІЩЕННЯ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено адміністративно-правові виклики, пов'язані з поверненням, реінтеграцією та повторним переміщенням осіб, які постраждали від збройної агресії проти України. Обґрунтовано, що повернення внутрішньо переміщеної особи не може розглядатися лише як фізичне прибуття до попереднього місця проживання. У правовому вимірі воно охоплює повідомлення компетентного органу, актуалізацію реєстрових даних, вирішення питання щодо подальшої дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, продовження або припинення соціальних виплат, а також відновлення доступу до житла, соціальних, медичних, освітніх та адміністративних послуг.

Доведено, що повторне переміщення слід розглядати не як технічне повторення первинної процедури обліку, а як самостійну адміністративно-правову ситуацію. Особа, яка вже перебувала на обліку, отримувала допомогу, змінювала місце фактичного перебування або поверталася до попереднього місця проживання, не повинна повторно доводити весь комплекс обставин, які вже були відомі державі. Для таких випадків необхідною є скорочена, але гарантійна процедура актуалізації даних, оцінки потреб і забезпечення безперервності підтримки.

Проаналізовано положення Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Закону України «Про адміністративну процедуру», Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам та Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року. Встановлено, що чинне регулювання містить процедурні розриви між обліком, повідомленням про повернення, відкликанням довідки, припиненням або поновленням виплат і повторним взяттям особи на облік.

Запропоновано авторський підхід до вдосконалення адміністративно-правового механізму у цій сфері: закріплення повернення як окремої адміністративної процедури; розмежування остаточно-го, тимчасового, пробного та вимушеного повернення; запровадження спеціальної процедури для повторно переміщених осіб; встановлення обов'язку індивідуальної оцінки умов реінтеграції перед припиненням підтримки; посилення мотивування рішень і збереження неелектронних каналів звернення.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, повернення, реінтеграція, повторне переміщення, адміністративна процедура, довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, допомога на проживання, реєстрові дані, соціальний супровід, воєнний стан.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія проти України спричинила не лише масштабне первинне переміщення населення, а й складніші процеси: частина осіб залишила місце проживання в межах України, частина виїхала за кордон, частина повернулася до попереднього місця проживання, а частина після повернення або адаптації у приймаючій громаді знову була змушена переміститися. Тому внутрішнє переміщення в умовах воєнного стану не є одноразовою подією. Воно може мати хвилеподібний характер і включати евакуацію, облік, адаптацію, інтеграцію, повернення, реінтеграцію та повторне переміщення.

У правовому вимірі це означає, що держава має реагувати не лише на момент первинного звернення особи за довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Не менш важливими є наступні етапи: зміна фактичного місця перебування, повідомлення про повернення, перевірка умов проживання після повернення, продовження або припинення допомоги, поновлення доступу до соціальних і адміністративних послуг, а також повторне взяття на облік у разі нового переміщення.

Такий підхід закріплено у Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року, де внутрішнє переміщення пов'язується не лише з обліком осіб, а й з адаптацією, інтеграцією, створенням умов для добровільного повернення та реінтеграцією [6]. Водночас чинне адміністративно-правове регулювання все ще переважно зорієнтоване на первинну фіксацію статусу і призначення окремих видів допомоги. Натомість повернення, реінтеграція після повернення і повторне переміщення не мають достатньо деталізованого процедурного оформлення.

За відсутності єдиного процедурного механізму повернення, реінтеграції та повторного переміщення виникають ризики втрати виплат, реєстрових помилок, дублювання звернень і неоднакової практики органів соціального захисту населення, центрів надання адміністративних послуг, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічної адміністрації. У результаті особа, яка формально повернулася до попереднього місця проживання, але фактично не має безпечного житла, доступу до послуг чи джерел існування, може втратити спеціальний адміністративно-правовий захист.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика внутрішнього переміщення в Україні досліджується у правовій, соціологічній, економічній та публічно-управлінській площинах. Загальні питання правового статусу, інституційного захисту та гарантій реалізації прав внутрішньо переміщених осіб розглядали І. Басова, С. Булеца, В. Вашкович, О. Рогач, М. Савчин і М. Менджул у колективній монографії «Захист прав внутрішньо переміщених осіб» [13]. Соціальний вимір внутрішнього переміщення, адаптації та зміни життєвих стратегій осіб, постраждалих від війни, висвітлено у дослідженні М. Бірюкової, Ю. Калагіна, Н. Коваліско та інших авторів [12]. Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні прав внутрішньо переміщених осіб аналізує Д. Селіхов [9]. Питання соціального забезпечення цієї категорії осіб розкриває С. Ганджа [10]. Особливості правового захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні під час війни досліджує М. Макаров [11].

У міжнародних документах, насамперед у Керівних принципах Організації Об'єднаних Націй з питань внутрішнього переміщення, повернення розглядається не як одноразовий акт, а як процес, що має бути добровільним, безпечним і гідним [8]. Цей підхід важливий для українського адміністративного права, оскільки зміщує акцент із формального припинення статусу переміщеної особи на реальну можливість відновлення її життєвого середовища.

Водночас у наявних дослідженнях менше уваги приділено саме процедурним питанням, які виникають після зміни фактичного місця перебування особи: повідомленню про повернення, відкликанню довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, актуалізації реєстрових даних, продовженню або припиненню допомоги, повторному взяттю на облік, оцінці умов реінтеграції та координації між суб'єктами публічної адміністрації. Саме ці питання визначають адміністративно-правову специфіку досліджуваної проблеми.

Мета дослідження. Метою статті є комплексний адміністративно-правовий аналіз повернення, реінтеграції та повторного переміщення осіб, постраждалих від війни, а також визначення напрямів удосконалення українського законодавства і практики публічного адміністрування у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повернення, реінтеграцію та повторне переміщення осіб, постраждалих від війни, доцільно розглядати як взаємопов'язані етапи адміністративно-правового реагування держави на наслідки збройної агресії. Такий процес починається з вимушеного залишення особою місця проживання та взяття її на облік як внутрішньо переміщеної особи, продовжується адаптацією у приймаючій громаді, а згодом може охоплювати повернення до попереднього місця проживання або нове переміщення внаслідок погіршення безпекової, житлової чи соціально-економічної ситуації [2, ст. 1, 2, 4; 6].

У цьому процесі повернення має самостійне адміністративно-правове значення. Воно не зводиться до фізичного прибуття особи до попереднього місця проживання. З адміністративно-правового погляду повернення передбачає повідомлення компетентного органу, актуалізацію відомостей у реєстрах, перевірку підстав для подальшої дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, вирішення питання про соціальні виплати, а також відновлення

доступу до житла, медичної допомоги, освіти, соціальних та адміністративних послуг [2, ст. 4, 9, 12; 4, п. 1, 7; 5].

Саме тому повернення потребує не формального адміністративного реагування, а адміністративної процедури супроводу повернення. Її зміст полягає у послідовному з'ясуванні кількох обставин: чи є повернення остаточним або тимчасовим; чи має особа безпечно й придатне житло; чи зберігається потреба у соціальній, житловій або медичній підтримці; чи є ризик повторного переміщення; чи потребують додаткового захисту діти, особи з інвалідністю або люди похилого віку. Така процедура має виконувати гарантійну, а не контрольну функцію: вона повинна запобігати втраті підтримки до того моменту, коли особа реально відновить можливість безпечно проживати у громаді повернення.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» встановлює, що факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, яка діє безстроково, крім випадків, передбачених статтею 12 цього Закону [2, ст. 4]. Водночас стаття 12 передбачає підстави для скасування дії довідки та внесення відповідних відомостей до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб [2, ст. 12]. Отже, довідка є не лише документом первинного обліку, а й інструментом, через який держава визначає подальший обсяг спеціального адміністративно-правового захисту особи.

Особливе значення має порядок повідомлення про повернення. Відповідно до пункту 3 частини другої статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», у разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання внутрішньо переміщена особа зобов'язана повідомити відповідний структурний підрозділ з питань соціального захисту населення за місцем отримання довідки не пізніше як за три дні до дня від'їзду [2, п. 3 ч. 2 ст. 9]. Водночас пункт 7 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи передбачає повідомлення про добровільне повернення як до від'їзду, так і протягом трьох днів після повернення [4, п. 7]. Крім того, цей самий пункт містить окрему конструкцію щодо повідомлення про повернення до покинутого місця проживання, виїзд за кордон на постійне місце проживання або відмову від довідки протягом десяти календарних днів після прибуття до місця постійного проживання, перебування за кордоном або з дня подання заяви про відмову від довідки [4, п. 7].

Така різниця у строках не є суто технічною. Вона створює правову невизначеність для особи й адміністративного органу, особливо тоді, коли повернення було терміновим, вимушеним або мало тимчасовий характер. У воєнних умовах особа не завжди може завчасно повідомити про від'їзд, адже рішення про повернення часто приймається під впливом безпекових, сімейних, житлових або майнових обставин. Тому законодавство має передбачати єдину й зрозумілу модель повідомлення, яка допускала б як попереднє повідомлення, так і повідомлення після фактичного прибуття, якщо особа обґрунтовує неможливість завчасного звернення.

В умовах воєнного стану повернення не завжди є плановим і остаточним. Особа може повернутися на короткий час для перевірки житла, догляду за родичами, оформлення документів, участі у відновленні майна або через неможливість залишатися у приймаючій громаді. Тому адміністративна процедура має розрізняти щонайменше чотири ситуації: остаточне повернення, тимчасове повернення, пробне повернення та вимушене повернення. Лише перша ситуація може бути підставою для стабільного перегляду обсягу підтримки. В інших випадках автоматичне припинення допомоги або скасування дії довідки може бути непропорційним.

Окремої уваги потребує скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Таке рішення безпосередньо впливає на доступ особи до допомоги, житлових механізмів, соціальних послуг та інших гарантій. Тому його не можна розглядати як внутрішню технічну дію адміністративного органу. З урахуванням статті 19 Конституції України, статті 2 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», положень Закону України «Про адміністративну процедуру» та пункту 7-1 Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи рішення про скасування дії довідки має бути оформлене як індивідуальний адміністративний акт із зазначенням підстав,

мотивів, способу оскарження і можливості особи надати пояснення [1, ст. 19; 2, ст. 2, 12; 3, ст. 4, 28, 70–72, 75; 4, п. 7-1].

Найбільший ризик виникає тоді, коли рішення приймається на підставі реєстрових даних без перевірки фактичної ситуації. Відомості про відсутність особи за місцем фактичного перебування, зміну адреси чи перебування у попередній громаді не завжди означають стійке повернення. Реєстрова інформація має бути підставою для уточнення обставин, але не повинна автоматично підміняти індивідуальну адміністративну оцінку. Інакше реєстр перетворюється із засобу адміністрування на джерело формального обмеження права на підтримку.

У цій частині особливого значення набуває право особи бути заслуханою перед прийняттям негативного адміністративного рішення. Якщо орган публічної адміністрації має намір скасувати дію довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, припинити виплату допомоги, відмовити у поновленні підтримки або залишити заяву без розгляду, особі має бути надана реальна можливість пояснити обставини свого повернення чи повторного переміщення. Такими обставинами можуть бути тимчасовий характер перебування у попередній громаді, лікування, догляд за родичами, перевірка стану житла, оформлення документів, відсутність безпечних умов для постійного проживання або нова загроза переміщення.

Без такої можливості адміністративна процедура стає надмірно формалізованою. Вона починає виходити не з фактичної життєвої ситуації особи, а з окремого реєстрового сигналу, який може бути неповним, застарілим або неправильно інтерпретованим. Тому у справах, пов'язаних із поверненням і повторним переміщенням, реєстрові дані мають запускати процедуру уточнення, а не автоматично породжувати негативні правові наслідки для особи.

Повторне переміщення є окремим адміністративно-правовим викликом. Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам прямо враховує осіб, які перемістилися або повторно перемістилися з 1 січня 2022 року з територій, включених до переліку територій бойових дій або тимчасової окупації [5, п. 5]. Цей самий пункт визначає, що переміщення вважається повторним, якщо внутрішньо переміщена особа повторно залишила або покинула своє місце проживання та перемістилася з територій, на яких ведуться бойові дії, або з тимчасово окупованих територій, а також у випадку знищення чи пошкодження житлового приміщення до ступеня непридатності для проживання [5, п. 5]. Проте у ширшому правовому значенні повторне переміщення не може зводитися лише до питання виплати допомоги.

Повторне переміщення охоплює нову втрату безпечного місця проживання, потребу в актуалізації даних, зміну фактичного місця перебування, повторне налаштування доступу до соціальних, медичних, освітніх та адміністративних послуг, оцінку житлових потреб і перевірку підстав для поновлення або продовження підтримки. На нашу думку, повторно переміщена особа не повинна проходити всю процедуру так, ніби держава вперше отримує інформацію про її становище. У публічної адміністрації вже є дані про її попередній облік, склад сім'ї, фактичне місце перебування, отримані виплати, житлові потреби, звернення та попередні адміністративні рішення. Тому повторне переміщення потребує не нового кола доказування з нуля, а скороченої процедури актуалізації даних, у межах якої орган публічної адміністрації перевіряє лише ті обставини, що змінилися.

Реінтеграція після повернення залежить від трьох груп умов. Перша група є безпековою: чи може особа проживати у відповідній громаді без очевидної загрози життю і здоров'ю. Друга є соціально-економічною: чи має особа доступ до житла, роботи, освіти, медичної допомоги, соціальної підтримки. Третя є адміністративною: чи можуть органи влади оформити зміну статусу, поновити або припинити виплати, виправити реєстрові помилки, забезпечити доступ до послуг і надати особі зрозуміле рішення.

Житловий компонент є одним із ключових для оцінки реальності повернення. Постановою Кабінету Міністрів України №495 затверджено Порядок формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання, обліку та надання такого житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб та інших категорій соціально незахищених верств населення [7, п. 1]. Згідно з цим Порядком відповідний фонд формується, зокрема, шляхом викупу або придбання житла, будівництва нового житла, реконструкції наявних будинків і гуртожитків,

переобладнання нежитлових приміщень у житлові, капітального ремонту об'єктів житлового фонду та набуття житла на інших підставах, не заборонених законом [7, п. 2].

Водночас для осіб, які повертаються до попереднього місця проживання, житлова проблема має інший зміст, ніж для осіб, які залишаються у приймаючих громадах. Формальне повернення до громади не завжди означає відновлення можливості проживати у власному житлі, оскільки воно може бути зруйнованим, пошкодженим або непридатним для проживання. Тому припинення спеціального адміністративно-правового захисту лише через факт повернення є необґрунтованим, якщо особа фактично не відновила доступу до безпечного й придатного житла та продовжує потребувати житлової або соціальної підтримки.

На цьому етапі найбільш виразно проявляється потреба в адміністративній процедурі супроводу повернення. Після повідомлення особи про повернення компетентні органи публічної адміністрації мають не лише зафіксувати зміну її місця перебування, а й оцінити, чи відновилася фактична спроможність особи проживати у відповідній громаді. Така оцінка має охоплювати стан житла, доступ до базових публічних послуг, наявність джерел існування, склад сім'ї, потреби дітей, осіб з інвалідністю та людей похилого віку, а також ризик повторного переміщення.

За результатами такої оцінки має прийматися мотивоване рішення про припинення, продовження або зміну обсягу підтримки на перехідний період. Адміністративна процедура супроводу повернення має виконувати не контрольну, а гарантійну функцію. Її призначення полягає у тому, щоб запобігти втраті підтримки до моменту, коли особа фактично відновить можливість безпечно й самостійно проживати у громаді повернення.

Окремим елементом адміністративно-правового механізму має бути міжвідомча координація. Повернення або повторне переміщення рідко стосується лише одного органу. Особа одночасно може потребувати актуалізації даних у системі обліку, поновлення або припинення допомоги, доступу до медичної допомоги, влаштування дитини до закладу освіти, отримання житлової підтримки, звернення до служби зайнятості або безоплатної правничої допомоги. Якщо кожен орган діє ізольовано, особа змушена самостійно переносити інформацію між різними адміністративними системами, повторно подавати документи і доводити ті самі обставини.

Повернення і повторне переміщення потребують не лише обміну даними, а й узгодженої адміністративної взаємодії між органами соціального захисту населення, центрами надання адміністративних послуг, органами місцевого самоврядування, Пенсійним фондом України, закладами охорони здоров'я, закладами освіти та службами зайнятості. Така взаємодія має бути спрямована на зменшення кількості повторних звернень, уникнення дублювання документів і недопущення перерви у підтримці.

Ефективність адміністративної процедури супроводу повернення та повторного переміщення значною мірою залежить від узгодженої роботи інформаційних ресурсів різних органів публічної адміністрації. Повернення особи, зміна її фактичного місця перебування, скасування або збереження дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, призначення чи припинення допомоги, а також доступ до житлових, соціальних, медичних та освітніх послуг потребують своєчасного обміну даними. У цьому сенсі електронні сервіси, державні реєстри та інформаційні системи можуть істотно спростити подання заяв, оновлення відомостей, перевірку статусу особи та взаємодію між органами публічної адміністрації.

Водночас цифровізація у цій сфері має допоміжне, а не самодостатнє значення. Електронна процедура не повинна перетворюватися на єдиний спосіб реалізації прав або на самостійну підставу для обмеження підтримки. Для людей похилого віку, осіб з інвалідністю, осіб без документів, а також мешканців громад із пошкодженою інфраструктурою або нестабільним зв'язком мають зберігатися канали особистого звернення через органи соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг, органи місцевого самоврядування або уповноважених представників. Інакше цифровізація, замість спрощення доступу до підтримки, може створити додатковий адміністративний бар'єр для тих осіб, які найбільше потребують допомоги.

Висновки. Повернення, реінтеграція та повторне переміщення осіб, постраждалих від війни, мають розглядатися як взаємопов'язані етапи адміністративно-правового реагування держави на наслідки збройної агресії. Чинне законодавство України містить базові гарантії для внутрішньо переміщених осіб, однак переважно орієнтоване на первинне переміщення, взяття на облік і призначення допомоги. Натомість подальші ситуації, пов'язані з поверненням особи, оцінкою умов її реінтеграції та можливим повторним переміщенням, потребують чіткішого процедурного врегулювання.

Повернення внутрішньо переміщеної особи не повинно автоматично означати завершення її спеціального адміністративно-правового захисту. В умовах воєнного стану воно може бути остаточним, тимчасовим, пробним або вимушеним. Тому рішення про відкликання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, припинення виплат або зміну обсягу підтримки має прийматися не лише з огляду на факт перебування особи у попередньому місці проживання, а з урахуванням реальної можливості безпечної, гідної та стійкої реінтеграції.

Повторне переміщення доцільно визначати як самостійну адміністративно-правову ситуацію, а не як механічне повторення первинної процедури обліку. Особа, яка вже перебувала на обліку, отримувала допомогу, змінювала місце фактичного перебування або поверталася до попереднього місця проживання, не повинна знову доводити весь комплекс обставин, які вже відомі державі. У таких випадках потрібна скорочена, але гарантійна процедура актуалізації даних, оцінки нових потреб, поновлення доступу до послуг і забезпечення безперервності підтримки.

Подальше вдосконалення законодавства має здійснюватися через уніфікацію строків і способів повідомлення про добровільне повернення; закріплення вимог до мотивування рішення про відкликання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; запровадження спеціальної процедури для повторно переміщених осіб; створення механізму перехідного супроводу осіб, які повернулися; збереження електронних і неелектронних каналів звернення; посилення міжвідомчої координації між органами соціального захисту населення, центрами надання адміністративних послуг, органами місцевого самоврядування, Пенсійним фондом України, закладами охорони здоров'я, закладами освіти та службами зайнятості. Саме така модель дає змогу перейти від формальної логіки обліку і припинення підтримки до гнучкого адміністративного супроводу всього циклу переміщення особи.

Використана література:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр> (дата звернення: 22.05.2026).
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовт. 2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1706-18> (дата звернення: 12.05.2026).
3. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20> (дата звернення: 12.05.2026).
4. Про облік внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовт. 2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/509-2014-п> (дата звернення: 13.05.2026).
5. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : постанова Кабінету Міністрів України від 20 берез. 2022 р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/332-2022-п> (дата звернення: 13.05.2026).
6. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квіт. 2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/312-2023-р> (дата звернення: 13.05.2026).
7. Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2022 р. № 495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/495-2022-п> (дата звернення: 14.05.2026).
8. Guiding Principles on Internal Displacement. United Nations, 1998. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-internally-displaced-persons/international-standards> (Last accessed: 14.05.2026).

9. Селіхов Д. А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 4. С. 34–39. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.4>.
10. Ганджа С. І. Основоположні напрями соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2026. № 1(58). С. 61–66.
11. Makarov M. Specific Features of the Legal Protection of Internally Displaced Persons in Ukraine During the War. Law and Innovative Society. 2025. № 2(25). P. 60–68. DOI: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-2\(25\)-5](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-2(25)-5).
12. Біженці та внутрішньо переміщені особи України на шляхах війни: кроки незламності : монографія / М. В. Бірюкова та ін.; за ред. М. В. Бірюкової. Львів : СПОЛОМ, 2023. 380 с.
13. Захист прав внутрішньо переміщених осіб : монографія / І. С. Басова та ін.; за заг. ред. О. Я. Рогача, М. В. Савчина, М. В. Менджул. Ужгород : РІК-У, 2018. 268 с.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: Zakon Ukrainy vid 20 zhovtnia 2014 r. №1706-VII [On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons: Law of Ukraine of October 20, 2014 №1706-VII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/1706-18> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). Pro administratyvnu protseduru: Zakon Ukrainy vid 17 liutoho 2022 r. №2073-IX [On Administrative Procedure: Law of Ukraine of February 17, 2022 №2073-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20> [in Ukrainian].
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). Pro oblik vnutrishno peremishchenykh osib: postanova vid 1 zhovtnia 2014 r. №509 [On Registration of Internally Displaced Persons: Resolution of October 1, 2014 №509]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/509-2014-п> [in Ukrainian].
5. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). Deiaki pytannia vyplaty dopomohy na prozhyvannia vnutrishno peremishchenym osobam: postanova vid 20 bereznia 2022 r. №332 [Certain Issues of Payment of Living Assistance to Internally Displaced Persons: Resolution of March 20, 2022 №332]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/332-2022-п> [in Ukrainian].
6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky shchodo vnutrishnoho peremishchennia na period do 2025 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023–2025 rokakh: rozporiadzhennia vid 7 kvitnia 2023 r. №312-r [On Approval of the State Policy Strategy on Internal Displacement until 2025 and the Operational Action Plan for 2023–2025: Order of April 7, 2023 №312-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/312-2023-p> [in Ukrainian].
7. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). Deiaki zakhody z formuvannia fondiv zhytla, pryznachenoho dlia tymchasovoho prozhyvannia vnutrishno peremishchenykh osib: postanova vid 29 kvitnia 2022 r. №495 [Certain Measures for the Formation of Housing Funds Intended for Temporary Accommodation of Internally Displaced Persons: Resolution of April 29, 2022 №495]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/495-2022-п> [in Ukrainian].
8. United Nations. (1998). Guiding Principles on Internal Displacement. Retrieved from: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-internally-displaced-persons/international-standards>
9. Selikhov, D. A. (2024). Mekhanizm zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib orhanamy mistsevoho samovriaduvannia [Mechanism for ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons by local self-government bodies]. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo, 4, 34–39. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.4> [in Ukrainian].
10. Handzha, S. I. (2026). Osnovopolozhni napriamy sotsialnoho zabezpechennia vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [Fundamental directions of social security for internally displaced persons in Ukraine]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedagogika. Sotsialna robota, 1(58), 61–66 [in Ukrainian].
11. Makarov, M. (2025). Specific Features of the Legal Protection of Internally Displaced Persons in Ukraine During the War. Law and Innovative Society, 2(25), 60–68. DOI: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-2\(25\)-5](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-2(25)-5).
12. Biriukova, M. V. (Ed.). (2023). Bizhentsi ta vnutrishno peremishcheni osoby Ukrainy na shliakhakh viiny: kroky nezlamnosti [Refugees and internally displaced persons of Ukraine on the roads of war: steps of resilience]. Lviv: СПОЛОМ [in Ukrainian].

13. Rohach, O. Ya., Savchyn, M. V., & Mendzhul, M. V. (Eds.). (2018). *Zakhyst prav vnutrishno peremishchenykh osib* [Protection of the rights of internally displaced persons]. Uzhhorod: RIK-U [in Ukrainian].

Chumak O. O. Return, Reintegration and Repeated Displacement of War-Affected Persons: Administrative and Legal Challenges for Ukraine

The article examines administrative and legal challenges related to the return, reintegration, and repeated displacement of persons affected by the armed aggression against Ukraine. It is substantiated that the return of an internally displaced person cannot be regarded merely as physical arrival at the former place of residence. In legal terms, it encompasses notification of the competent authority, updating of registry data, resolution of the issue of the further validity of the certificate of registration of an internally displaced person, continuation or termination of social payments, as well as restoration of access to housing, social, medical, educational, and administrative services.

It is proven that repeated displacement should be considered not as a technical repetition of the initial registration procedure, but as an independent administrative and legal situation. A person who has already been registered, received assistance, changed their actual place of residence, or returned to their former place of residence should not be required to re-prove the entire set of circumstances already known to the state. In such cases, a simplified yet safeguard-based procedure is needed for updating data, assessing needs, and ensuring continuity of support.

The article analyzes the provisions of the Law of Ukraine “On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons”, the Law of Ukraine “On Administrative Procedure”, the Procedure for Issuing a Certificate of Registration of an Internally Displaced Person, the Procedure for Providing Accommodation Assistance to Internally Displaced Persons, and the State Policy Strategy on Internal Displacement for the Period until 2025. It is established that the current regulatory framework contains procedural gaps between registration, notification of return, cancellation of the validity of the certificate, termination or renewal of payments, and repeated registration of a person as internally displaced.

The author proposes an original approach to improving the administrative and legal mechanism in this area: establishing return as a separate administrative procedure; distinguishing between final, temporary, trial, and forced return; introducing a special procedure for repeatedly displaced persons; establishing an obligation to conduct an individual assessment of reintegration conditions before terminating support; strengthening the reasoning of decisions; and preserving non-electronic channels for submitting applications.

Key words: *internally displaced persons, return, reintegration, repeated displacement, administrative procedure, certificate of registration of an internally displaced person, accommodation assistance, registry data, social support, martial law.*

Дата першого надходження статті до видання: 28.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026